

ORIENTAL JOURNAL OF ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY RESEARCH

Open Access, Peer Reviewed Journal

Scientific Journal

TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA DARSLIKLARNI O'RNI

Mamasoliyeva Sadoqatxon Taxirjonovna

Toshkent Shahar Mirobod tumani

110-sonli umumta'lim maktabi

O'zbek tili fani o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

KALIT SO'ZLAR

yangi darsliklar, tanqidiy fikrlash, kommunikativlik, o'z - o'zini rivojlantirish, fan va texnologiya

Ushbu maqolada, asosan, 10 va 11-sinf ona tili darsliklaridagi mavzularga e'tibor qaratiladi. Shuning bilan birgalikda ularning o'quvchilar uchun qulayliklari va bugungi kun talablariga qay darajada mos tushishi shunidek yoshlarning tanqidiy va ijodiy fikrlash, kommunikativlik (muloqotga kirishish), axborot bilan ishlash, o'z-o'zini rivojlantirishga yo'naltirilganligi haqida so'z boradi.

Bugungi kunda ilm-fan va ta'limga katta ahamiyat berilmoqda shu jumladan yangi darsliklar va innovatsion texnologiyalarga asoslangan metodlar ishlab chiqilmoqda. Albatta, bularning barchasi yosh avlodni yanada bilimga chanqoq qilish va ulardagi tanqidiy fikrlashni oshirishga qaratilgan. Bundan ko'zlangan maqsad shuki, endi o'quvchilar nafaqat oliy ta'limga, balki hayotga ko'proq tayyorlanadi, har bir ishni o'ylab o'zi bilan o'zi muhokama qila oladigan darajaga yetishadi. Buni birgina misolini 10 va 11-sinf ona tili darsliklarida ko'rishimiz mumkin. 10-sinf darsligidagi 36-mavzu 1 "Zamon qo'shimchalarining qo'llanilishi" mavzusini oladigan bo'lsak, bu dars orqali o'quvchi zamonga aloqador bo'lgan barcha ma'lumotlarni, ularni qay tarzda qo'llanilishini, boshqa qo'shimchalar bilan sinonimlik hosil qilish yoki qilmasligini va shu kabi mavzu uchun ahamiyatli bo'lgan muhim ma'lumotlarni o'zlashtirishi va amaliyotda qo'llay bilishi kerak. Buning uchun, albatta, matn ustida ishlash kerak. Ushbu 10 va 11- darsliklarda endi matn ustida ishlash uchun oddiy matn berish bilangina cheklanilmagan ya'ni o'quvchi ma'lum keltirilgan rasm orqali zamon qo'shimchalaridan to'g'ri foydalangan holda o'zi mustaqil matn tuzadi. Eng ahamiyatli joyi shundaki, rasm ham jamiyatdagi muhim ishlarni va o'zgarishlarni o'zida aks ettiradi. Yoki bo'lmasam turli xil ixtirolar va global muammolar haqida tayyor matn beriladi o'quvchi ma'lumot o'rnida undan bahramand bo'ladi. O'z-o'zidan ko'rinib turibdiki, o'quvchi ham oliy ta'limga tayyorlanadi ham hamma sohadan teng xabardor bo'lib ketadi. Ushbu darsliklardan asl ko'zlangan maqsad ham aynan shundan iborat. Quyida o'sha rasmlardan biri ham misol sifatida keltirilgan.

1. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 10-sinfi uchun darslik. Yangi nashr Toshkent-2022
36-dars

Ma'lumot o'rnida shuni aytib o'tish joizki, milliy o'quv dasturlarining oldingi standartdan farqi- XXI asrda o'quvchu muvaffaqiyatga erishishi uchun kerak bo'lgan asosiy kompetensiyalarni rivojlantirish maqsad qilib olinadi. Bular- tanqidiy fikrlash, ijodiy fikrlash, kommunikativlik, axborot bilan ishlash, o'z-o'zini rivojlantirish. Ushbu darsliklarni ishlab chiqishdan oldin bizga qanday avlod kerak? Degan savol o'rtaga qo'yilgan. Javob sifatida bizga ilg'or fikrlaydigan, qat'iyatli, o'z maqsadi sari harakat qiladigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan, muammoni ijobiy yechadigan shaxslar kerak. Bunday shaxslar iqtisodiyotni rivojlantira oladi, jamiyatni boshqara oladi, hayotimizni o'zgartira oladi. Aynan milliy o'quv dasturiga XXI asr ko'nikmalarini singdirish orqali shunday shaxslarni tarbiyalashga harakat qilinadi.

Shu o'rinda metodikachi? Ushbu darsliklar orqali metodika qanday o'zgaradi? Degan savol vujudga kelishi tabiiy hol. 2017 yilgi standartlar ko'proq yod olishga asoslangan edi. Ma'ruza metodi ustun edi, ya'ni o'qituvchi gapiradi, o'quvchi tinglaydi. 11 yil tinglab o'rgangan o'quvchi 12-yilda ham kimnidit tinglagisi keladi. Unda qaror qabul qilish ko'nikmasi rivojlanmagan bo'ladi. Natijada bu o'quvchi mustaqil harakat qila olamaydi. Yangi o'quv dasturlarda shuni o'zgartirishga harakat qilinadi. Masalan, Finlandiya tajribasida "fenomenal ta'lim" degan tushuncha mavjud. Bu- yon atrofda sodir bo'layotgan, bola eshitayotgan, ko'rib turgan voqea-hodisalar asosida o'qitish. Xorij tajribasida "Inquiry-based learning" (o'quvchilar oldiga muammolarni qo'yilishi va o'quvchilar bu muammolarni hal qilish jarayonida o'rganilishlarga asoslangan ta'lim) tushunchasi mavjud. 10 va 11-sinf o'quv

dasturida o'quvchilar aynan yon-atrofdagi bo'layotgan voqealarni kuzatish, savollar qo'yish va savollarga javob izlash orqali o'rganish metodikasini singdirishga mo'ljallangan.

Shunindek, o'quvchilarni PISA, PIRLS, TIMSS xalqaro dasturlari imtihonlariga tayyorlash, tadqiqot natijalariga ko'ra zarur xulosalar chiqarish, ta'lim mazmuni va jarayoniga kerakli o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish dolzarb masalalardan biriga aylandi. Shu bois Milliy o'quv dasturi asosida yangilanayotgan darsliklarga xalqaro baholash dasturlarining baholash mezonlari va mexanizmlariga javob beradigan, o'quvchilarni ana shu dasturlarning imtihonlariga tayyorlashga xizmat qiladigan materiallar ham kiritilyapti. Masalan, "Ona tili va o'qish savodxonligi" darsligidan o'quvchining mantiqiy fikrlashini va amaliy ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan, PISA va PIRLS xalqaro baholash dasturlari talablariga mos keladigan matnlar bilan ishlashga mo'ljallangan amaliy topshiriqlar joy olgan. Bunday topshiriqlar vositasida o'quvchida matnni tushunish, tahliliy, tanqidiy fikrlash va munosabat bildirish malakalarini shakllantirish ko'zda tutiladi.

Shuning bilan birgalikda bu darsliklarda o'quvchilarni loyihalar asosida o'qitish keng yo'lga qo'yilgan. Ya'ni o'quvchilar nimanidir bajarib ko'rishadi, yasab ko'rishadi. Loyihalar ustida ishlayotganda jamoa bo'lib ishlashni o'rganishadi. Jamoa bo'lib ishlashda esa yaxshi bir lider, menejer, yaxshi suhbatdosh, yaxshi journalist, yaxshi rassom kashf qilinishi mumkin.

Masalan, buni nafaqat ona tili misolida, balki tabiiy fanlardagi "STEM mashg'ulotlari" da ham yaqqol ko'rish mumkin. Bu mashg'ulotlar bir necha fanlarni qamrab oladi. Masalan, "suv" mavzusida o'quvchi suvni geografiya, biologiya, fizika nuqtayi nazaridan o'rganadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi
2. to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022-yildagi PF-60-son
3. farmoni va uning 1-ilovasi – // Elektron manba. O'zbekiston Respublikasi
4. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi: <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>
5. Umumiy o'rta ta'lim sifatini oshirish: mazmun, metodologiya, baholash va ta'lim muhiti. Xalqaro onlayn ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Toshkent2020.
6. Н. М. Воскресенская. Опыт разработки стандартов образования в зарубежных странах // Вопросы образования (Россия). – 2004. – №3.

7. Curriculum: National and State Standards. Common Core State Standards Initiative // Elektron manba: <https://www.educationworld.com/standards/>
8. Zamonaviy darsliklar qanday bo'lishi kerak? - // Elektron manba. O'zbekiston Milliy axborot agentligi sayti: <http://uza.uz/posts/208815>
9. Milliy o'quv dasturi loyihalari, loyiha bo'yicha taqdimotlar. - // Elektron manba.
10. Respublika ta'lim markazi rasmiy telegram kanali: https://t.me/edurtm_uz

INNOVATIVE
WORLD